

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри дошкільної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Войтюк Ірини Вікторівни

на дисертаційну роботу **Шелепко Галини Володимирівни**

**«Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного
віку засобами ландшафтного дизайну»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження

Актуальність проблеми формування основ художньо-конструкторських умінь в дітей старшого дошкільного віку зумовлюється соціальним замовленням суспільства, оскільки рівень потреб цивілізації тісно пов'язаний з розвитком дизайнерської діяльності. Унаслідок тривалого військового стану в Україні пошкоджено, або повністю зруйновано цілісність ландшафтного дизайну та архітектури закладів дошкільної освіти багатьох міст і сіл. Поява такої проблеми спонукає сучасну людину бути чутливою, володіти гнучкістю, оригінальністю і здатністю до переосмислення і удосконалення навколишнього простору. Разом з тим нові естетичні, рекреаційні, соціально-містобудівні тенденції потребують нетрадиційного оформлення територій освітніх закладів, приватного сектору, озеленення інтер'єру та ділянки. Для того, щоб перетворити навколишнє середовище за законами краси та гармонії, необхідно починати формувати основи художньо-конструктивних умінь зі старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Значна кількість досліджень із зазначеної проблеми свідчить про підвищений науковий інтерес до пошуку ефективних засобів формування основ художньо-конструктивних умінь молодого покоління, проте здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що цілісна характеристика формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку не була предметом спеціального вивчення і на сьогодні залишається не вирішеною в теорії та виховній практиці. У зв'язку з цим тема дисертаційного дослідження Г.В. Шелепко є актуальною і своєчасною, відповідає вимогам сьогодення.

Наукова новизна одержаних результатів,

що міститься у вступі до дисертації, сформульована автором коректно і адекватно. Цілком погоджуючись зі змістом представлених положень, пропонуємо такі формулювання:

уперше виконано цілісне дисертаційне дослідження на тему: «Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну»; з'ясовано, наявні аспекти формування основ художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну (стійка мотивація до ландшафтотворчої діяльності; уміння створювати художній образ з використанням способів проєктування, моделювання, конструювання та декорування; майстерність нестандартно мислити та діяти креативно; здатність генерувати нові ідеї за пошуково-проблематичними завданнями; здібність обрати найкраще в умовах вибору декількох варіантів; успішне виконання ландшафтної дизайнерської діяльності; уміння отримувати задоволення від процесу та результату ландшафтотворення; можливість творчо представити власний ландшафтний дизайн) та їх специфічні риси (реалізм уяви, здатність до фантазування; вміння побачити цілісність раніше частинок; перетворювальний характер творчих завдань без безпосереднього спостереження; проєктування, макетування, моделювання, декорування; здатність до експериментування); сформовані власні принципи формування основ художньо-конструктивних умінь: принцип мотивації дизайнерської діяльності; активності; свідомості та самосвідомості; розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну в закладах дошкільної освіти: розвивальне середовище, педагогічний супровід дітей старшого дошкільного віку; підвищення основ художньо-конструктивних умінь у педагогів; взаємодію педагогів з батьками дітей старшого дошкільного віку за проєктним, дидактичним, методичним та консенсусним стратегічними векторами; визначено: компоненти (ціннісно-пізнавальний, емоційно-чуттєвий, творчо-раціональний), критерії (когнітивний, емоційний, діяльнісний), рівні (високий, середній, низький), їх показники та діагностичні методики формування основ художньо-конструктивних умінь.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого роду досліджень. Високий рівень обґрунтованості

наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та *адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті*: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;
- використанням *широкої джерельної бази* за темою дисертації і *достатнім масивом аналітичних даних* (список використаної літератури дорівнює 159 одиницям, зокрема 12 – іноземною мовою);
- відповідності предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту наукової спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки: великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях, у тому числі й міжнародних.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Аналіз тексту дисертації Г.В. Шелепка дає підстави стверджувати, що робота має логічну і послідовну структуру, повністю охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Кожен із розділів дисертації насичений новими науковими фактами і має свої особливості.

У Розділі 1 «Теоретичні засади формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку» представлений детальний теоретико-методологічний та історичний аналіз вивчення проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку. За філософським, психологічним та педагогічним аналізом, визначено сутність поняття «художньо-конструктивних умінь» як основ сформованих певних уявлень та навичок, що сприяють здатності дитини моделювати структуру об'єкта, створювати художній образ та проєктувати предметне середовище за законами краси та гармонії. З'ясовані основи художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку та структуру їх формування. Нормативними документами дошкільної освіти України засвідчено особливість формування основ художньо-конструктивних умінь дітьми перед шкільного віку. Зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» 2025 р. та Базовому компоненті дошкільної освіти (далі – Стандарт) 2021 р. визначено важливу роль художньо-продуктивної активності для розвитку творчих здібностей та загалом формування особистості. Зміст Стандарту 2021р. та програм розвитку дитини (у Комплексній програмі розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» (2023р.), Програмі освіти дітей раннього та

дошкільного віку «Освіта і піклування» (2021р.), Освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина» 2020 р., Освітній програмі «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку (2024 р.), Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (2017 р.), Програми розвитку дитини від народження до шести років «Я у світі» 2019 р.) та методичне забезпечення проблеми дослідження розкрили через систему освітніх завдань, принципів, форм, методів та прийомів. Визначено компоненти формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку (ціннісно-пізнавальний, емоційно-чуттєвий, творчо-раціональний). Теоретичний аналіз досліджень психологів та педагогів та історичної ретроспективи виникнення й розвитку ландшафтного дизайну дав нам можливість розглянути ландшафтний дизайн у вигляді засобу формування художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку через способи (проектування, макетування, моделювання, конструювання та декорування), нестандартні образні та конструктивні рішення, урахування етапів розвитку дитячого сприйняття, залученню об'єктів і явищ природного середовища.

У Розділі 2 «Сучасний стан вивчення проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО» представлена програма організації експериментального дослідження щодо перевірки ефективності формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом ландшафтного дизайну із її завданнями на констатувальному, формувальному та контрольному етапах експерименту. Визначено відповідні компонентам критерії оцінки (когнітивний, емоційний та діяльнісний), показники, рівні (високий, середній та низький) сформованості кожного з компонентів з опорою на філософський, особистісно орієнтований, культоролічний, діяльнісний та середовищний підходи. Дібрали діагностичні методики до цих критеріїв. Також у розділі представлено результати апробації діагностичних методик для визначення стану сформованості основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту.

У Розділі 3 «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну» теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну: оновлення розвивального середовища у вигляді особистісно зорієнтованої моделі взаємодії учасників освітнього процесу, що поєднує сприятливе для життя явищ сенсорно-пізнавальний простір, природне довкілля, світ культури, соціум, ігрове, мовленнєве середовище та середовище особистості дитини;

педагогічний супровід індивідуальної траєкторії формування основ художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку; підвищення у педагогів закладів дошкільної освіти основ художньо-конструктивних умінь засобом інтерактивних форм взаємодії; педагогічна взаємодія з батьками через просвітницьку та мотиваційну діяльності.

Представлено результати формувального етапу експерименту з упровадження педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну у закладах дошкільної освіти за стратегічними векторами: проєктним, дидактичним, методичним та консенсусним. Окреслено структурно-функціональну модель реалізації стратегій педагогічних умов та її зміст.

Результати дослідження свідчать про динамічні позитивні зміни показників формування основ художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку експериментальних груп під впливом педагогічних умов.

Дисертаційна робота Шелепко Галини Володимирівни за своїм змістом і формою є завершеним дослідженням.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендацій щодо їх можливого використання

Авторка достатньо повно окреслила можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні в практику діяльності закладу дошкільної освіти педагогічних умов, складниками якої є ціннісно-пізнавальний, емоційно-чуттєвий, творчо-раціональний компоненти і педагогічних умов формування основ художньо-конструктивних умінь дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну. Результати дослідження є корисними педагогам у виборі найефективних засобів для педагогічного супроводження на дітей старшого дошкільного віку щодо формування основ художньо-конструктивних умінь; сприятимуть використанню педагогами у удосконаленню ландшафтного дизайну, викладачами— на лекціях, семінарських і практичних заняттях з підготовки фахівців за спеціальністю «Дошкільна освіта», науковцям у створенні статей та посібників на природничу тематику; для розроблення освітніх програм, навчально-методичних посібників та методичних рекомендацій для студентів, працівників закладів дошкільної освіти, слухачів інститутів післядипломної освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення і висновки дисертації висвітлено у 20 одноосібних в 27 публікаціях (15 одноосібних), із них: 2 статті до міжнародного журналу, 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті до монографії, 17 наукових праць у збірниках матеріалів конференцій. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження

Загалом дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Проте, оскільки деякі його положення є дискусійними, що пов'язано з означенням дисертантом власної позиції окремих досліджуваних проблем, варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1) Загалом відзначаючи логічну структуру дисертації, вважаємо, що розділ 1 бажано було б збагатити аналізом концепцій європейського виміру в дошкільній освіті щодо проблеми формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

2) У тексті дисертації є деякі мовні та технічні огріхи технічного походження.

3) Вважаємо, що результати дослідження необхідно широко представити в європейському просторі, зокрема, в науково-практичних заходах та проєктній діяльності.

Висновок про відповідність дисертації вимогам

Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертаційне дослідження Шелепко Галини Володимирівни «Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну», є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та вірогідність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків дисертаційного дослідження можемо стверджувати, що вона написана на високому науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації»

(зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджену постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Українського державного університету імені Михайла Драгоманова 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, а її автор – Шелепко Галина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011– Освітні, педагогічні науки.

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

